

บทความปริทรรศน์

พฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียน
Students' Bullying Behavior

เกษตรชัย และหิเม

Kasetchai Laeheem

ABSTRACT

This paper aims to present the analysis and synthesis of the concepts, theories, and research of bullying behavior of students. Recently, school bullying becomes a serious problem which affects students' quality of life, inflicting psychological, emotional, and physical damage. School bullying can be defined as any negative actions repeatedly inflicted by a stronger student or student gang toward another student. Bullying might be classified in a variety of ways including physical assaults and psychological or verbal harassment.

Several studies have shown that the prevalence of bullying is high in many countries. Causes of bullying are multiple and are associated with the individual, but also linked to the socio-family environment. There are several prevention and intervention programs, evidenced by research, that assist concerned parties with appropriate strategies for reducing the bullying problem.

Keywords: bullying behavior, social bullying, prevention programs

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียน ซึ่งในปัจจุบันพฤติกรรมการรังแกกันในโรงเรียนกลายเป็นปัญหาที่น่าวิตกกังวลที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้รับความเสียหายทั้งทางด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ และด้านร่างกาย และเป็นพฤติกรรมกระทำซ้ำ ๆ ของกลุ่มบุคคลที่แข็งแกร่งกว่าต่อบุคคล

อื่นที่มีความอ่อนแอกว่า โดยทั่วไปพฤติกรรมการรังแกสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ พฤติกรรมการรังแกด้านร่างกายและพฤติกรรมกรรังแกด้านวาจาหรือจิตใจ

ผลการศึกษจำนวนมากพบว่าพฤติกรรมกรรังแกมีส่วนที่สูงในหลายประเทศ ซึ่งสาเหตุของการรังแกมีหลายปัจจัยแต่มักจะเชื่อมโยงกับตัวบุคคล สังคม ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีโปรแกรมสำหรับการป้องกันพฤติกรรมกรรังแกที่เป็นผลจากการวิจัยซึ่งสามารถช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

นำไปเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม
สำหรับการลดปัญหาพฤติกรรมการรังแกต่อไป

คำสำคัญ: พฤติกรรมการรังแก การรังแกทางสังคม
โปรแกรมป้องกัน

บทนำ

พฤติกรรมการรังแกกันระหว่างนักเรียนถือว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยในโรงเรียน ซึ่งเป็นปัญหาที่บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างก็ทราบกันดี ไม่ว่าจะเป็นระหว่างนักเรียนกันเอง พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โดยปัญหาดังกล่าวยังเป็นปัญหาที่น่าวิตกกังวลที่ส่งกระทบอย่างมากทั้งต่อนักเรียนที่ไปรังแกผู้อื่นและนักเรียนที่ถูกผู้อื่นรังแก กล่าวคือนักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแกมักจะได้รับความเจ็บปวด ความทุกข์ ไม่ชอบไปโรงเรียน และกลายเป็นความทรงจำจนเป็นผู้ใหญ่ ในขณะที่ผู้ที่รังแกผู้อื่นซ้ำ ๆ กันบ่อยครั้งจนกลายเป็นนิสัยความเคยชินอาจส่งผลให้เขาโตเป็นผู้ใหญ่ที่หยาบคาย ก้าวร้าว ป่าเถื่อน อันธพาล และในที่สุดอาจกลายเป็นอาชญากร (Farrington, 1993) ดังที่มีการนำเสนอข่าวในสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับการดบตี การทะเลาะวิวาท การยกพวกตีกัน และการรับน้องอย่างโหดเหี้ยมทารุณ

โดยปกติแล้วนักเรียนที่ไปรังแกผู้อื่นมักเป็นผู้ที่มีจำนวนมากหรือมีการรวมเป็นกลุ่มแก๊ง และผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงใหญ่โต แล้วไปทำร้ายร่างกาย ทำร้ายอารมณ์ความรู้สึก และทำร้ายจิตใจของผู้ที่อ่อนแอกว่า และผู้ที่มีปมด้อยร่างกายไม่สมประกอบ

แม้ว่าพฤติกรรมการรังแกกันในโรงเรียนจะเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายและมีผลกระทบต่อเด็กนักเรียนเป็นอย่างมากในปัจจุบัน แต่สังคมมักมองข้ามไป คิดว่าเป็นพฤติกรรมปกติธรรมดาหรือเป็นการเล่นที่สนุกสนานที่อาจเกินขอบเขต และความไร้เดียงสาของเด็กนักเรียน จึงไม่ได้ให้ความสนใจและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังเท่าที่ควร (สมบัติ, 2549)

พฤติกรรมการรังแก:

สภาพทางปัญหา สาเหตุ และการป้องกัน

ความหมายของพฤติกรรมการรังแก

การรังแกเป็นพฤติกรรมของเด็กเกรหรือเด็กอันธพาล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมก้าวร้าว ที่เริ่มด้วยการควบคุมผู้อื่นอย่างไม่ยุติธรรมทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ และความรู้สึก เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ไปทำร้ายร่างกายและทำร้ายจิตใจโดยเจตนาจนทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว ความทุกข์ และได้รับบาดเจ็บ ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมของผู้ที่มีพลังกำลังมากกว่าโดยการบีบบังคับผู้ที่ด้อยกว่า และเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กคนเดียวกันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (Farrington, 1993; Coloroso, 2002) เป็นพฤติกรรมของคนส่วนน้อยที่ควรพิจารณาเป็นกรณีพิเศษซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของคนที่มีความจิตใจไม่ปกติ โดยมักสร้างความรำคาญ ความลำบากใจ และความเดือดร้อนแก่คนรอบข้างอย่างไม่ยุติธรรมทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ และความรู้สึก (Marano, 1995; Beane, 2003)

นอกจากนี้ พฤติกรรมการรังแกยังหมายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่พยายามแสดงถึงอำนาจในการปกครอง การควบคุม และการข่มขู่ผู้อื่นให้กลัว (Coloroso, 2002) เป็นพฤติกรรมของผู้ที่มีรูปร่างร่างกายใหญ่ แข็งแรง และเรียนไม่ค่อยเก่งที่แสดงต่อบุคคลที่เล็กกว่า อ่อนแอกว่า เรียนเก่งกว่า และไม่มีทางสู้หรือไม่มีทางป้องกัน (Preble, 2003) รวมทั้งเป็นการแสดงพฤติกรรมการขู่ข่มขู่อย่างสม่ำเสมอ โดยการก่อแกล้ง ล้อเลียน กล่าวร้าย และทำร้าย ซึ่งเป็นความตั้งใจที่จะทำอันตรายผู้อื่นอย่างไม่ลดละ หรือความประพฤติที่ไม่เหมาะสมน่ารังเกียจซึ่งเป็นการละเมิดกฎระเบียบต่าง ๆ และบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าตนเองมีอำนาจหรือสถานะที่สูงกว่า (Adams, 2003; Juvonen et al., 2003)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการรังแกเป็นพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่แข็งแรงหรือกลุ่มบุคคลที่

มีเจตนาจะให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนและได้รับอันตราย ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกายให้ได้รับบาดเจ็บและทำร้ายอารมณ์ความรู้สึกให้เจ็บใจด้วยคำพูดที่หยาบคายและการล้อเลียนต่าง ๆ

ประเภทของพฤติกรรมการรังแก

นักวิชาการส่วนใหญ่ได้แบ่งพฤติกรรมการรังแกออกเป็น 3 ประเภท คือ พฤติกรรมการรังแกทางร่างกาย พฤติกรรมการรังแกทางวาจา และพฤติกรรมการรังแกทางสังคม (Barone, 2001; Colorosa, 2002; Saxon, 2004)

1. การรังแกทางร่างกาย (physical bullying) เป็นการแสดงพฤติกรรมที่สามารถมองเห็นอย่างรูปธรรม โดยมักจะมีหลักฐานเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรอยแผล บวม รอยฟกช้ำ และรอยเลือด ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย เช่น การตบ ตี แหย่ ชก เตะ กัด ข่วน และขว้างสิ่งของใส่ เป็นต้น

2. การรังแกทางวาจา (verbal bullying) เป็นพฤติกรรมการรังแกที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในทุกสังคม เป็นการแสดงด้วยคำพูดที่ไปทำร้ายอารมณ์ความรู้สึกและจิตใจผู้อื่น เช่น การด่าว่า เหน็บแนม ใช้อาวุธหยาบคาย สบประมาท ล้อเลียนรูปร่างหน้าตาผิวพรรณ ศาสนา จุดด้อย ความพิการ ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ผลการเรียน การโทรศัพท์รบกวน ส่งอีเมลล์ กล่าวด่า และการขู่มข่มขืนเป็นต้น

3. การรังแกทางสังคม (social bullying) เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการรุกรานเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นการทำร้ายอารมณ์ ทำร้ายความรู้สึก และทำร้ายจิตใจเช่นเดียวกันกับการรังแกทางวาจา เช่น การแสดงการรังเกียจ ไม่ให้ความสนใจ กีดกันไม่ให้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมและกีดกันไม่ให้เพื่อนคบเป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการบางกลุ่มได้แบ่งพฤติกรรมการรังแกออกเป็น 2 ประเภท คือ การรังแกทางตรง และการรังแกทางอ้อม (Barone, 2001;

Beane, 2003)

1. การรังแกทางตรง (direct bullying) เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการทำร้ายร่างกายผู้อื่นให้ได้รับบาดเจ็บ เช่น การเตะ การชกต่อย การตบตี การหยิก การผลัก และการขว้างสิ่งของ เป็นต้น รวมทั้งการแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงการทำร้ายอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อื่นเจ็บปวดใจ เช่น การด่า การล้อเลียน การข่มขู่ และการขโมยสิ่งของ เป็นต้น

2. การรังแกทางอ้อม (indirect bullying) เป็นการแสดงพฤติกรรมกับบุคคลที่สาม เพื่อให้บุคคลที่เป็นเป้าหมายได้รับผลกระทบตามเจตนาของตน เช่น การกีดกันไม่ให้เข้ากลุ่ม การกีดกันไม่ให้เพื่อนคบ และการกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการแบ่งพฤติกรรมการรังแกกันของนักวิชาการทั้งสองกลุ่มมีลักษณะที่คล้ายกัน และสามารถจำแนกพฤติกรรมการรังแกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ พฤติกรรมการรังแกทางร่างกาย และพฤติกรรมการรังแกทางวาจา

1. พฤติกรรมการรังแกทางร่างกาย เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ทำร้ายร่างกายให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ มีรอยแผล รอยบวม รอยฟกช้ำ และรอยเลือด ซึ่งเป็นหลักฐานที่สามารถมองเห็นอย่างชัดเจน เช่น การตบ ตี แหย่ ชก เตะ กัด ข่วน และขว้างสิ่งของใส่ เป็นต้น

2. พฤติกรรมการรังแกทางวาจา เป็นการแสดงออกด้วยคำพูด เพื่อให้ผู้อื่นได้รับความอับอาย ไม่พอใจ เจ็บใจ อารมณ์เสีย และมีความรู้สึกที่ไม่ดี เช่น การด่าว่า เหน็บแนม สบประมาท ใช้อาวุธหยาบคาย ล้อเลียนหน้าตาผิวพรรณ จุดด้อย ความพิการ ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ผลการเรียน ขู่มข่มขืน และพูดจาใส่ร้ายให้บุคคลที่สามรังเกียจบุคคลเป้าหมาย เป็นต้น

สัดส่วนของพฤติกรรมการรังแก

จากการสังเคราะห์ผลการศึกษากับความชุกหรือจำนวนร้อยละของพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของ

นักเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า พฤติกรรมการรังแกผู้อื่นมีสัดส่วนที่สูงมากเกือบทุกทวีป เช่น พบร้อยละ 56 ของนักเรียนในประเทศแอฟริกาใต้ (Greeff, 2004) ร้อยละ 34 ในประเทศออสเตรเลีย (Ahmed and Braithwaite, 2004) ร้อยละ 30 ในประเทศไนจีเรีย (Egbochuku, 2007) ร้อยละ 22 ในประเทศอิตาลี (Gini, 2008) ร้อยละ 21 ในประเทศแคนาดา (Hawkins et al., 2001) และร้อยละ 20 ในประเทศมาเลเซีย (Wan Salwina et al., 2009) ในขณะที่ผลการศึกษาในประเทศไทยมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นอย่างมาก เช่น นักเรียนในประเทศไทยมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นร้อยละ 42 และเมื่อแยกเป็นรายภาคพบร้อยละ 44 ในภาคเหนือ ร้อยละ 40 ในภาคกลาง ร้อยละ 39 ในภาคตะวันตก ร้อยละ 35 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ 27 ในภาคใต้ (สมบัติ, 2549) นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่มีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นร้อยละ 57 (ภัทรา, 2550) และนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปัตตานีมีพฤติกรรมการรังแกร้อยละ 33 (Laeheem et al., 2008) และร้อยละ 21 (Laeheem et al., 2009)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการรังแกกันเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลอย่างยิ่งที่บุคคลและหน่วยงานทุกฝ่ายต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการแก้ไขและป้องกันปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วนก่อนจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจนเป็นปัญหาของสังคมต่อไป

สาเหตุของพฤติกรรมการรังแก

จากการประมวลแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น น่าจะมีสาเหตุที่สำคัญดังนี้

1. พันธุกรรมและลักษณะความบกพร่องทางร่างกาย ซึ่งเป็นลักษณะทางกายและพฤติกรรมของบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ในปัจจุบันมีความเชื่อว่าพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนา เช่น เกรร่งแกผู้อื่น ก้าวร้าว และเป็นอันธพาล เป็นต้น น่าจะ

ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ได้เช่นกัน กล่าวคือรูปร่างหน้าตา สติปัญญา หรือความบกพร่องทางร่างกายของบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพันธุกรรม และเป็นรากฐานต่อการแสดงพฤติกรรมและมีผลต่อการแสดงออกทางบุคลิกภาพของบุคคลนั้น ๆ และมีแนวโน้มสูงที่บุคคลในครอบครัวเดียวกันจะมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน (ผดุง, 2542; วันชัย และคณะ, 2544)

พฤติกรรมของมนุษย์มีสาเหตุมาจากสัญชาตญาณที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและได้รับการสืบทอดมาจากพันธุกรรม (กันยา, 2538) ในขณะที่ความบกพร่องส่วนตัวของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความบกพร่องที่เกิดจากความเจริญเติบโตในด้านต่างๆ ที่เร็วผิดปกติ ทำให้มีร่างกายใหญ่โตกว่า มีจิตใจที่แข็งแกร่งกว่า และมีแนวคิดที่แปลกกว่าคนอื่น ย่อมไม่สามารถที่จะเรียนหรือทำกิจกรรมได้ดีเท่ากับเด็กปกติทั่วไป ส่งผลให้เกิดความคับข้องใจ และในที่สุดก็มักแสดงออกด้วยการมีพฤติกรรมไปรังแกผู้อื่น (พรทิพย์, 2536)

2. สารเคมีในร่างกาย พฤติกรรมของมนุษย์ล้วนอยู่ภายใต้การทำงานของระบบประสาท ความไม่สมดุลของสารเคมีในร่างกายมีความเกี่ยวข้องกับระบบประสาทและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์ เช่น ระบบประสาทที่ได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงทำให้เกิดความไม่สมดุลของสารเคมีในร่างกาย ส่งผลให้เกิดความผิดปกติในความคิด การรับรู้และอารมณ์ ซึ่งนักพฤติกรรมศาสตร์ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมในโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่มีสาเหตุมาจากความผิดปกติของระบบประสาทซึ่งมีผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และบุคลิกภาพของเด็ก (ผดุง, 2542) รวมทั้งส่งผลต่อการควบคุมอารมณ์ การแสดงอารมณ์ให้เหมาะสม เช่น ความโกรธแค้น ความกลัว และความคับข้องใจ เป็นต้น (เรียม, 2542) ส่งผลให้เด็กต้องมีการระบายอารมณ์ที่อัดอั้น โดยการแสดง

พฤติกรรมทางลบที่ต้องใช้พลังกำลัง เช่น พฤติกรรมการไปรังแกผู้อื่น พฤติกรรมก้าวร้าว และการไปทำร้ายร่างกายผู้อื่น เป็นต้น

3. สภาพทางครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กมาก เช่น เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบิดามารดาหย่าร้างกันหรือแยกกันอยู่ อาจจะขาดความอบอุ่น รู้สึกว่าเหงาขาดที่พึ่ง อันมีผลต่อปัญหาทางอารมณ์โดยตรง หรือเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบิดามารดามีอารมณ์ร้าย ซึ่งอาจแสดงออกมาในลักษณะของการฉุนเฉียวทางอารมณ์ โกรธจัด ก้าวร้าว ด่าทอ อาจทำให้เด็กมีพฤติกรรมไปโน้มน้าวคนอื่นตาม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนมีผลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็ก (พรทิพย์, 2536; วิณี, 2537; ผดุง, 2542)

ในขณะที่เด็กที่ถูกบิดามารดาทอดทิ้งไม่เอาใจใส่ดูแล ซึ่งต้องการความรักจากบิดามารดาเป็นอันมาก แต่ก็ไม่ได้รับความรักตามที่ต้องการจึงมักกลายเป็นผู้วางตนในสังคมไม่ได้ ซึ่งมักเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา พยายามเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นผู้ที่ไม่มีความสุข ชอบบกรังควานผู้อื่น ส่งเสียงดัง เป็นเด็กเกร (พรทิพย์, 2536; วิณี, 2537) รวมทั้งเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบทูลดนมมักมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้เช่นกัน มักเห็นแก่ตัว ชอบเถะเถะรานผู้อื่น ไม่ยอมรับผิดชอบต่องาน และมักถูกผู้อื่น (พรทิพย์, 2536)

4. การเลียนแบบพฤติกรรมจากสิ่งแวดล้อมที่ใช้ความรุนแรง เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ในชุมชนที่ไม่ดี เช่น ชุมชนแออัดที่มีเพื่อนบ้านเป็นเด็กเกรอันธพาลอาจชักจูงเด็กไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร หรือเด็กที่มีการย้ายถิ่นที่อยู่จากสภาพแวดล้อมที่เป็นชนบทเข้ามาเรียนต่อในเมือง อาจปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ไม่ได้ ทำให้เกิดความขัดข้องใจและอาจก่อปัญหาขึ้นในสังคมได้ (ผดุง, 2542)

นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมที่ใช้ความรุนแรงทั้งในครอบครัวและสื่อโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ

แสดงความรุนแรงของพ่อแม่ และดารานักแสดงในละครโทรทัศน์ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การที่เด็กได้เห็นพ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งและดุด่ากันอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการรับชมละครโทรทัศน์ที่มีการต่อสู้ ระเบิดฆ่าฟัน ดบตี ทะเลาะชกต่อย กัดขี้นมเหง ไข้จากไม่สุภาพ หยาบคาย และได้เลียนนั้นทำให้เด็กซึมซับและเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว (Ahmed and Braithwaite, 2004; โสภณ, 2548)

5. ความต้องการของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการต้องการความรัก การต้องการการยอมรับในสังคม โดยเฉพาะเด็กที่ไม่ได้การยอมรับจากเพื่อนอาจจะแสดงพฤติกรรมหลายรูปแบบ เพื่อให้เป็นจุดเด่นและได้รับความสนใจจากครูและเพื่อน บางครั้งก็มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่เป็นที่ยอมรับ ขัดกับสังคม เด็กบางคนที่ไม่มีความเด่นทางการเรียนอาจจะหาเรื่องกับเพื่อน ชอบทะเลาะวิวาท ชกต่อย ก้าวร้าว ส่งเสียงดังเป็นที่น่ารำคาญ เพื่อให้คนอื่นสนใจตนและยอมรับตนเท่านั้น (ผดุง, 2542) รวมทั้งความต้องการตำแหน่งทางสังคมหรือความสำเร็จที่ไม่ได้รับการตอบสนอง เด็กประเภทนี้จะพยายามเรียกร้องความสนใจให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของตน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การวางอำนาจเหนือเพื่อน การแสดงตนเป็นหัวหน้าแก๊ง ก่อความสงบ เป็นต้น (พรทิพย์, 2536)

6. การสอนในโรงเรียนไม่ดี เด็กอาจมีปัญหาดังนี้เนื่องจากโรงเรียนและครู โดยเฉพาะโรงเรียนที่ไม่เอาใจใส่ให้ความรักและเข้าใจนักเรียนเท่าที่ควร ซึ่งมักสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับเด็กได้มาก อาจทำให้เด็กมีการปรับตัวต่อสังคมมากขึ้น และมีอารมณ์ไม่มั่นคงได้ (วิณี, 2537)

แนวทางป้องกันปัญหาพฤติกรรม การรังแกกัน

พฤติกรรมการรังแกกันเป็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญ ให้ความสนใจ และให้ความเอาใจใส่

เป็นพิเศษจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ครูอาจารย์ บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น นักสังคมสงเคราะห์ และข้าราชการในหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ความช่วยเหลือและปรับปรุงแก้ไขให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม และเป็นการป้องกันไม่ให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่รุนแรงมากขึ้นต่อไป จนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ยากต่อการแก้ไข โดยควรใช้วิธีการป้องกันพฤติกรรมการรังแกกัน

2 วิธีการควบคู่กันคือ

1. การใช้แบบคัดกรองเพื่อวัดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแก เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียน และเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งที่ใช้ในการพิจารณาเพื่อจำแนกบุคคลที่เป็นกลุ่มเสี่ยงหรือมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นตามเกณฑ์การคัดกรอง เพื่อให้การช่วยเหลือป้องกันหรือแก้ไขปัญหา คู่มือให้ความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องตรงกับบุคคล มีความรวดเร็ว มีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งบางครั้งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน (กรมสุขภาพจิต, 2544; วิสวรรณ, 2547)

2. การใช้โปรแกรมป้องกันหรือลดพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น เป็นโปรแกรมที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยหรือทดลองตามหลักวิชาการ จากการสังเคราะห์งานวิจัยในประเทศ พบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาเกี่ยวกับการลดพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการลดพฤติกรรมการรังแกได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพฤติกรรมการรังแกเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมก้าวร้าว

โปรแกรมป้องกันและลดพฤติกรรมที่ผ่านการทดลองด้วยวิธีการวิจัยแล้ว เช่น การใช้โปรแกรมการฝึกการกล้าแสดงออก (พรทิพย์, 2532) การใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวกกับการปรับสินไหม (สัมฤทธิ์, 2534) การใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มและทำกิจกรรมแบบกลุ่ม (พัชรินทร์, 2542; ทศนีย์, 2547) การใช้โปรแกรมการฝึกสมาธิแบบอาณานิพนธ์ (วีระพันธ์, 2536) การใช้โปรแกรมการ

ให้คำปรึกษาตามทฤษฎีการใช้เหตุผลและอารมณ์ (ทิพรัตน์, 2538) การใช้โปรแกรมการฝึกการผ่อนคลายแบบจิตลุ่มกาย (สมชาย, 2539) การใช้โปรแกรมการฝึกหะฐะโยคะ (สุพัตรา, 2542) การใช้โปรแกรมการฝึกดนตรีไทยและการควบคุมตนเอง (วิมลรัตน์, 2544) การใช้โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (ศิริลักษณ์, 2545) และการใช้เทคนิคการเรียนรู้จากผลกระทบของตัวแบบ (ณัฐกันต์, 2547)

สรุปและข้อเสนอแนะ

พฤติกรรมการรังแกเป็นการกระทำที่แสดงออกต่อบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อนทั้งทางกายและจิตใจด้วยการใช้กำลังและวาจาที่ไม่เหมาะสม หรือเป็นการแสดงถึงการกระทำที่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ โดยการบังคับขู่เข็ญ คุกคาม ทุบตี จำกัดกีดกันเสรีภาพ ซึ่งทำให้ผู้อื่นไม่พอใจหรือเจ็บปวดทางกายอารมณ์และจิตใจทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา

พฤติกรรมเช่นนี้มีสาเหตุมาจากพันธุกรรมและความบกพร่องทางร่างกาย ความต้องการทางสังคมหรือความสำเร็จ ความต้องการความรักและการยอมรับ การเรียกร้องความสนใจ บุคลิกภาพส่วนบุคคล การเรียนรู้และการเลียนแบบ และแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม นอกจากนี้ พฤติกรรมการรังแกกันยังมีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมทางบ้านและทางโรงเรียน รวมไปถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา และผู้ปกครองอีกด้วย ในขณะที่จำนวนนักเรียนในประเทศไทยที่มีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นอยู่ในสัดส่วนที่สูงมาก ประมาณร้อยละ 15-57

ดังนั้นบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกต่อเพื่อนหรือบุคคลอื่นไปในแนวทางที่เหมาะสมต่อไปโดยใช้แนวทางการศึกษาวิจัยเป็นสำคัญในการทำ ความเข้าใจสภาพปัญหา ศึกษาปัจจัยสาเหตุ และศึกษาแนวทางแก้ไข เช่น

1. การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างแบบสอวัดพฤติกรรมการรังแกที่เป็นมาตรฐาน เพื่อให้โรงเรียนสามารถนำมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม และในการสร้างแบบสอบถามควรมีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) หาคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงและมีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งการสร้างเกณฑ์ปกติ (norm) สำหรับการแปลผล

2. การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสำหรับศึกษาแนวทางป้องกันปัญหาพฤติกรรมการรังแก พร้อมทั้งมีการนำโปรแกรมไปทดลองใช้อย่างเป็นรูปธรรมและถูกต้องตามหลักวิชาการ

3. การวิจัยที่มีการใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายประเภทประกอบกันทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์ สังคมมิติ และการสังเกต เป็นต้น หรือวิธีการวิจัยที่หลากหลาย เช่น การวิจัยเชิงบรรยาย การวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยเชิงพัฒนาการ เป็นต้น

4. การวิจัยในหลากหลายพื้นที่ทั้งในภาพรวมระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด และระดับโรงเรียนทุกประเภททุกสังกัดแล้วนำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบ เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนา การกำหนดแผนนโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขและป้องกันปัญหาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. 2544. คู่มือครูที่ปรึกษาแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
กันยา สุวรรณแสง. 2538. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: รวมสาสน์.
ณัฐกานต์ เกรียงศรี. 2547. การเรียนรู้จากผลกระทบของตัวแบบในการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเมืองพญา. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.
ทัศนีย์ ตระกูลสุกษชัย. 2547. ผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมที่มี

ต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวในชั้นเรียน. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทิพรัตน์ เสงคระกุล. 2538. ผลการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีการใช้เหตุผลและอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ผดุง อารยะวิญญู. 2542. เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม. กรุงเทพฯ: แวนแก้ว.

พรทิพย์ ทรัพย์สิน. 2532. การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสมเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมด่านสำโรงจังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พรทิพย์ อินทรโชติ. 2536. ผลของการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริงที่มีต่อพฤติกรรมรังแกเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านพุเตยอำเภอวิเชียรบุรีจังหวัดเพชรบูรณ์. กรุงเทพฯ: ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พัชรินทร์ เปรมสมาน. 2542. การศึกษาเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจันทร์ในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภัทรา จุลละปิยะ. 2550. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พฤติกรรมการรังแกกับพฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่. นครปฐม: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

เรียม ศรีทอง. 2542. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ: เชิร์คเวฟเอดดูเคชั่น
วันชัย ธรรมสังการ, กานดา จันทร์แถม และดารณี กาญจนสุวรรณ. 2544. พฤติกรรมศาสตร์. สงขลา:

- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 วิณี ชิดเชิดวงศ์. 2537. *การศึกษาเด็ก*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองศาสน์การพิมพ์.
- วิมลรัตน์ คำวียง. 2544. *เปรียบเทียบผลของการฝึกดนตรีไทยและการควบคุมตนเองที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนปราจีนกัลยาณี จังหวัดปราจีนบุรี*. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิสรณ พลเสน. 2547. *คู่มือจัดกิจกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดราชบุรี*. กรุงเทพฯ: สารนิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระพันธ์ เสงเจริญ. 2536. *ผลของการฝึกสมาธิแบบอาณานิพนธ์เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์*. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริลักษณ์ พิณพาทย์. 2545. *ผลการใช้โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และลดความก้าวร้าวของนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มาจากครอบครัวแตกแยก*. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมชาย เดียวตระกูล. 2539. *ผลการฝึกการผ่อนคลายแบบจิตคลุมภายในการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนาวาอุปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมบัติ ตาปัญญา. 2549. *รายงานการสำรวจปัญหาการรังแกกันของนักเรียน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สัมฤทธิ์ แก้วพูลศรี. 2534. *เปรียบเทียบการใช้การเสริมแรงทางบวกกับการปรับสินไหมที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดทับกฤชกลาง อำเภอบางละมุง จังหวัดนครสวรรค์*. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพัตรา สอนจันทร์. 2542. *ผลการฝึกหัดโยคะที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2*. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โสภณ สุภาพงษ์. 2548. "อนาคตครอบครัวไทย ระเบิดเวลาจากผู้ใหญ่มอบให้เด็ก". *คมชัดลึก*. (18 เมษายน 2548), 12.
- Adams, M. 2003. "The Bullying Starts Here", *Home Life*, 10: 40-44.
- Ahmed, E. and V. Braithwaite. 2004. "Bullying and Victimization: Cause for Concern for Both Families and Schools." *Social Psychology of Education*, 7: 35-54.
- Barone, F. 2001. *How to Bully Proof Your School*. WI: The Otter Creek Institute.
- Beane, A. 2003. *Steps to Implementing a System-Wide or School-Wide Bully-Free Program*. Minneapolis, MN: Free Spirit.
- Coloroso, B. 2002. *The Bully, the Bullied, and the Bystander: From Pre-School to High School: How Parents and Teachers Can Help Break the Cycle of Violence*. Toronto, ON: Harper Collins.
- Egbochuku, E. O. 2007. "Bullying in Nigerian Schools: Prevalence Study and Implications for Counseling." *Journal of Social Sciences*, 14(1): 65-71.
- Farrington, D. 1993. Understanding and Preventing Bullying. In M. Tonry and N. Morris (Eds.), *Crime & Justice: A Review of the Research* (381-458). Chicago: University of Chicago Press.
- Gini, G. 2008. "Associations Between Bullying Behaviour, Psychosomatic Complaints, Emotional

- and Behavioural Problems.” *Journal of Paediatric and Child Health*, 44: 492-497.
- Greeff, P. 2004. *The Nature and Prevalence of Bullying During the Intermediate School Phase*. A thesis for the Master of Arts (Counselling Psychology), University of the Free State.
- Hawkins, D. L., D. J. Pepler, and W. M. Craig. 2001. “Naturalistic Observations of Peer Interventions in Bullying.” *Social Development*, 10 (4): 512-527.
- Juvonen, J., S. Graham, and M. A. Schuster. 2003. “Bullying among young adolescents: The strong, the weak, and the troubled.” *Pediatrics*, 112(6): 1231-1237.
- Laeheem, K., M. Kuning, and N. McNeil. 2009. “Bullying: Risk Factors Becoming ‘Bullies’.” *Asian Social Science*, 5(5): 50-57.
- Laeheem, K., M. Kuning, N. McNeil, and V. E. Besag. 2008. “Bullying in Pattani Primary Schools in Southern Thailand.” *Child: Care Health and Development*, 35(2): 178-183.
- Marano, H. E. 1995. “Big Bad Bully.” *Psychology Today*, 28: 50-82.
- Preble, W. K. 2003. “From Violence to Empowerment: A Continuum of Respect and Disrespect in Schools.” *The New Hampshire Journal of Education*, 6: 1-5.
- Saxon, B. 2004. “Names Will Never Hurt Me.” *Virginia Journal of Education*, 97(4): 6-10.
- Wan Salwina, W. I., M. K. Susan, N. J. Nik Ruzyanei, Tuti M. D. Iryani, S. Syamsul, A. Aniza, and S. Zasmani. 2009. “School Bullying Amongst Standard Students Attending Primary National Schools in the Federal Territory of Kuala Lumpur: The Prevalence and Associated Socio demographic Factors.” *Malaysian Journal of Psychiatry*, 18(1): 5-12.